

Interneto vartojimo Lietuvos centrinės valdžios institucijose ypatybės

Rimantas Petrauskas

Lietuvos teisės universitetas
Ateities g. 20, LT-2057 Vilnius

Straipsnyje analizuojamos naujų informacinių technologijų taikymo viešajame administravime problemos; aptariami Lietuvos centrinės valdžios institucijų tarnautojų pasirengimo bendrauti elektroninėje erdvėje eksperimentinių tyrimų rezultatai. Internetinės kompetencijos aspektu tirta Lietuvos Respublikos Seimas, Prezidentūra ir ministerijos. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad Seimas ir Prezidentūra savo internetine kompetencija artimos Europos Sąjungos valstybių vidutiniam lygiui, tačiau dauguma ministerijų per menkai naudoja internetą grįžtamajam ryšiui su visuomene.

Raktažodžiai: *naujos informacinės technologijos viešajame administravime, internetinė kompetencija.*

Keywords: *new information technologies in public administration, internet intelligence.*

Įvadas

Naujos informacinės technologijos sudaro prielaidas vis pigiau ir paprasčiau priimti, apdoroti, saugoti ir perduoti informaciją. Skaitmeninės informacijos pavertimas ekonomine ir socialine vertybe – tai naujos ekonomikos, sukuriančios naujas pramonės šakas, keičiančios kitas ir turinčios nepaprastai didelį poveikį piliečių gyvenimui, pagrindas. Raktas į šią plėtrą – platus naujų informacinių kompiuterinių ir komunikacinių technologijų bei interneto naudojimas, leidžiantis gerokai padidinti darbo produktyvumą ir našumą. Todėl visų sričių įstaigos, įmonės, institucijos vis daugiau savo veiklos bei informacinių santykių perkelia į elektroninę komunikavimo erdvę.

Naujos informacinės komunikacinės technologijos, sparti interneto plėtra sąlygojo ir didelius valdymo bei viešojo administravimo sričių pakitimus [1]. Naujajame tūkstantmetyje viešojo sektoriaus organizacijos darbo sėkmę gali užsitikrinti tik įsisavindamos elektroninių darbo būdų potencialą ir išnaudodamos jų teikiamus pranašumus [2]. Tačiau iki šiol daugumos valdžios institucijų kompetencija dirbti naujais metodais yra nepakankama, ir tai daugiau ar mažiau stabdo žinių visuomenės plėtrą [3]. Todėl tų institucijų ir jose dirbančių tarnautojų informacinį amžių atitinkančių administracinių gebėjimų ugdymas yra labai svarbi šio laikotarpio viešojo administravimo. Užduotis.

Atskirų institucijų ir asmenų kompetencijos bei techninių galimybių stoka šiuolaikinių informacinių technologijų taikymo srityje išryškėja vertinant jų naudojamą internetu informacijai priimti ir pateikti. Siekiant išsiaiškinti, kiek internetu naudojasi Lietuvos centrinės valdžios institucijos, 2001 m. sausyje Lietuvos teisės universitetas atliko pradinį tyrimą, kuriame Lietuvos centrinės valdžios institucijų internetinių kompetencijų eksperimentinius tyrimus, kurių rezultatai ir aptariami šiame straipsnyje.

Internetinės kompetencijos tyrimų metodika ir tų tyrimų rezultatai

Valdžios institucijų internetinės kompetencijos tyrimai buvo vykdomi dviem kryptimis: analizuojant centrinių aukščiausio rango valdžios institucijų tinklapius ir tiriant, kaip operatyviai ministerijų darbuotojai naudojami elektroniniu paštu.

Pirmoji tyrimų dalis buvo atlikta pagal švedo Phil Noble ir vokiečio Bernhard Lehmann parengtą ES valstybių politikų bei valdininkų internetinių kompetencijų tyrimo metodiką [4]. Ši metodika remiasi specializuota politikų tinklapių bei grįžtamojo ryšio su visuomene analize. Minėtieji mokslininkai pagal šią metodiką 1999 m. liepos 29 – rugpjūčio 1 dienomis ir 2000 m. liepos 27-30 dienomis tyrė visų penkiolikos Europos Sąjungos valstybių aukščiausiųjų valdžios institucijų internetinę veiklą. Jų tyrimo objektas buvo keturių kategorijų valdžios institucijos: premjero arba prezidento tarnybos, parlamento arba vyriausybės tarnybos, ekonomikos ministerijos ir socialinės apsaugos arba švietimo ministerijos. Kiekvienai iš šių keturių institucijų kategorijų buvo parengtas nuo 9 iki 13 (priklausomai nuo kategorijos) klausimų klausimynas ir pagal atsakymus į pateiktus klausimus kiekvienos kategorijos institucija buvo vertinama pagal 25 balų skalę.

Lietuvos teisės universiteto tyrimuose analizuota Lietuvos Respublikos Seimo, Prezidentūros ir Ūkio bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų internetinė kompetencija.

Seimo internetinės kompetencijos tirtos pagal 9 rodiklius. Gautas apibendrinantis įvertinimas 6,8 balo iš 9. Pagal 25 balų skalę tai atitinka 19 balų. Palyginus su ES valstybėmis [4], LR Seimo internetinės kompetencijos gautinai aukštos, ir jas pranoksta tik keturios šios sąjungos valstybės (žr. 1 pav.).

Prezidentūros internetinės kompetencijos tirtos pagal 11 rodiklių. Gautas įvertinimas 7,5 balo iš 11, t.y. 17 balų, vertinant pagal 25 balų skalę. Prezidentūros internetinės

Rimantas Petrauskas – Lietuvos teisės universiteto Teisinės informacijos katedros vedėjas, profesorius, technologijos mokslų daktaras.

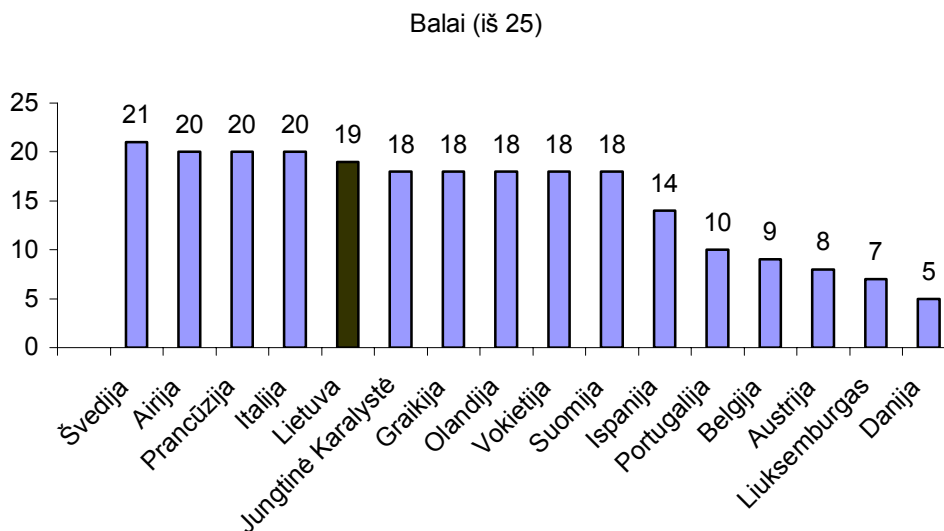
El. paštas: rpetraus@ltu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2001 m. gruodžio 10 d.

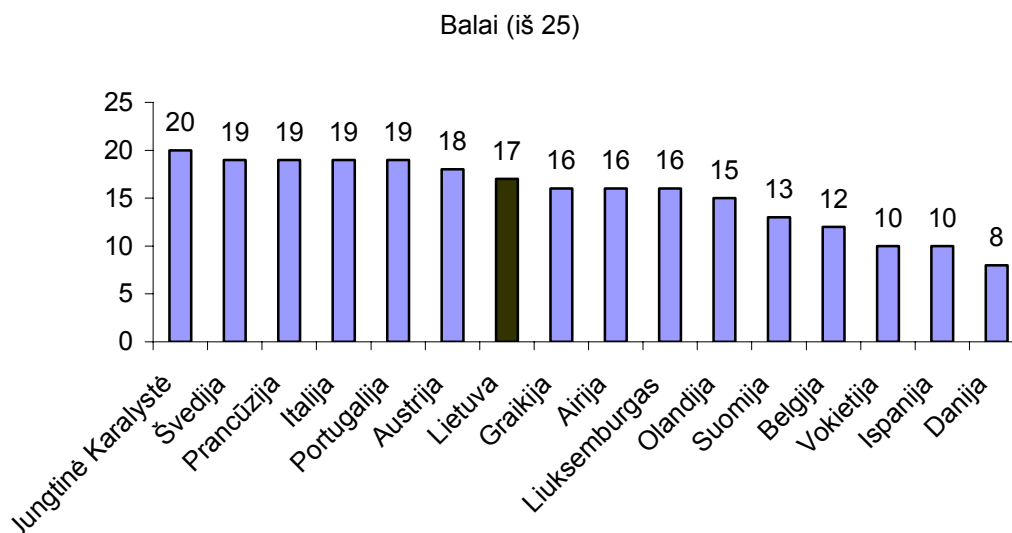
Kompetencijos irgi ganėtinai aukštos, ir tik jas pranoksta tik šešių ES valstybių atitinkamos institucijos (žr. 2 pav.). ES valstybių tos kategorijos institucijų vidutinis vertinimo balas yra 15,4 [4].

Ūkio bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų internetinės kompetencijos tirtos pagal 12 rodiklių. Abiejų

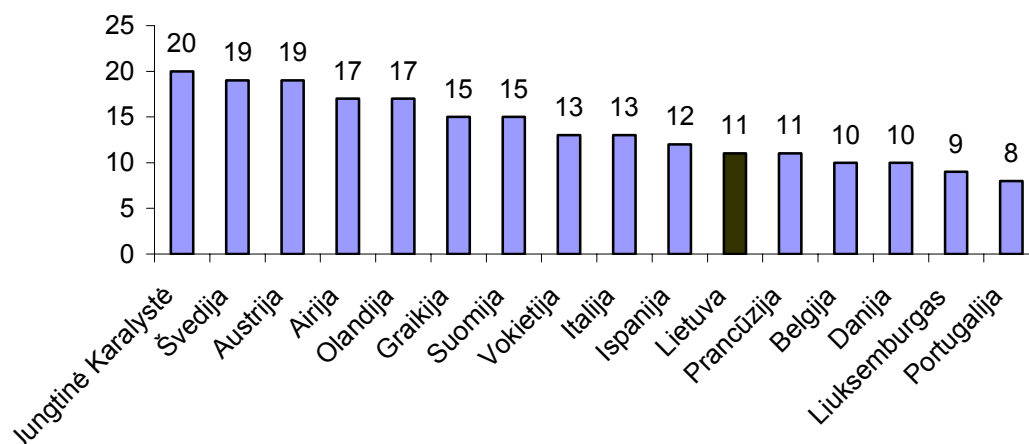
ministerijų įvertinimas – 5,4 balo iš 12. Tai atitinka 11 balų, vertinant pagal 25 balų skalę. Palyginti su ES valstybių atitinkamomis ministerijomis [4], abiejų šių Lietuvos ministerijų internetinės kompetencijos yra neaukštos ir mažesnės už ES vidurkį 13,87 (žr. 3 pav.).

1 pav. ES valstybių ir Lietuvos parlamentų internetinės kompetencijos

2 pav. ES valstybių ir Lietuvos valstybės vadovų tarnybų internetinės kompetencijos

3 pav. ES valstybių Ekonomikos bei Socialinės apsaugos ministerijų ir Lietuvos Ūkio bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų internetinės kompetencijos

Antros tyrimų dalies objektas buvo įvairių Lietuvos Respublikos ministerijų tarnautojai. Atliekant šį tyrimą, ministerijos interneto tinklapyje randamais elektroninio pašto adresais dešimčiai atsitiktinių ministerijos darbuotojų buvo siunčiami elektroniniai laišakai su elementariu klausimu ir po to analizuojami atsakymai.

Elektroninio laiško turinys buvo toks: *Laba diena, norėčiau pasiteirauti, kur ir kada vyksta Jūsų priėmimai asmeniniais klausimais? Su pagarba – Vardas, pavardė.* Toks paprastas klausimas pasirinktas dėl to, kad adresatas neįtartų, jog tai yra tyrimas. Be to, atsakymai į tokį klausimą teikia informacijos apie tai, kaip ministerijų tarnautojai bendrauja su eiliniaisiais piliečiais, t.y. koks yra grįžtamasis ryšys tarp piliečių ir valstybinių organizacijų. Kadangi ministrų ir viceministrų elektroninę korespondenciją dažniausiai tvarko kiti asmenys, jie į adresatų sąrašą nebuvo įtraukti. Taip pat nebuvo tiriami informatikos ir informacijos skyrių specialistai.

Tirta dešimt iš trylikos Lietuvos Respublikos ministerijų, kurių tinklapiuose galima rasti tarnautojų elektroninio pašto adresus: Teisingumo, Ūkio, Socialinės apsaugos ir darbo, Aplinkos, Finansų, Žemės ūkio, Švietimo ir mokslo, Vidaus reikalų, Sveikatos apsaugos ir Kultūros ministerijos. Elektroniniai laišakai dešimčiai atsitiktinių ministerijos darbuotojų (iš viso šimtui) išsiųsti 2001 m. sausio 24 d. 00.00 val.

Iš pašto serverių iškart buvo gauta informacija, kad 7 elektroninio pašto adresai neegzistuoja. Tai rodo, kad kai kurių ministerijų tinklapiuose pateikta informacija apie darbuotojų elektroninį pašto adresus nėra tiksli. Gal tai atsitiko todėl, kad ministerijoje nenustatyta tvarka, pagal kurią tinklapiui turi būti nuolat atnaujiniama, o gal ir dėl informacines technologijas ir sistemas prižiūrinčių specialistų aplaidumo. Suprantama, kad interesantams bendrauti su tokiais ministerijomis yra sunkiau.

Tą pačią dieną gauti atsakymai iš 9 respondentų. Kitą dieną gauti atsakymai dar iš 2 respondentų. Daugiau atsakymų nebuvo. Atsakymai gauti įvairūs ir išsamūs (nurodantys tikslų priėmimo laiką ir vietą, kontaktinius telefonus, fakso numerius ir t.t.), ir trumpi, lakoniški, ar net klausiantys.

Informacija apie atskirų ministerijų darbuotojų atsakymų skaičių pateikta 4 pav. Tyrimo rezultatai rodo, kad tik apie 11 proc. respondentų bendrauja elektroninėmis priemonėmis. 82 proc. ministerijų darbuotojų išvis neatsakė. Iš trijų ministerijų (Aplinkos, Sveikatos apsaugos, Teisingumo) negauta nė vieno atsakymo. Iš keturių ministerijų (Ūkio, Švietimo ir mokslo, Vidaus reikalų ir Žemės ūkio) gauta po vieną atsakymą. Iš Socialinės apsaugos ir darbo bei Finansų ministerijų gauta po 2 atsakymus. Iš Kultūros ministerijos gauti 3 atsakymai.

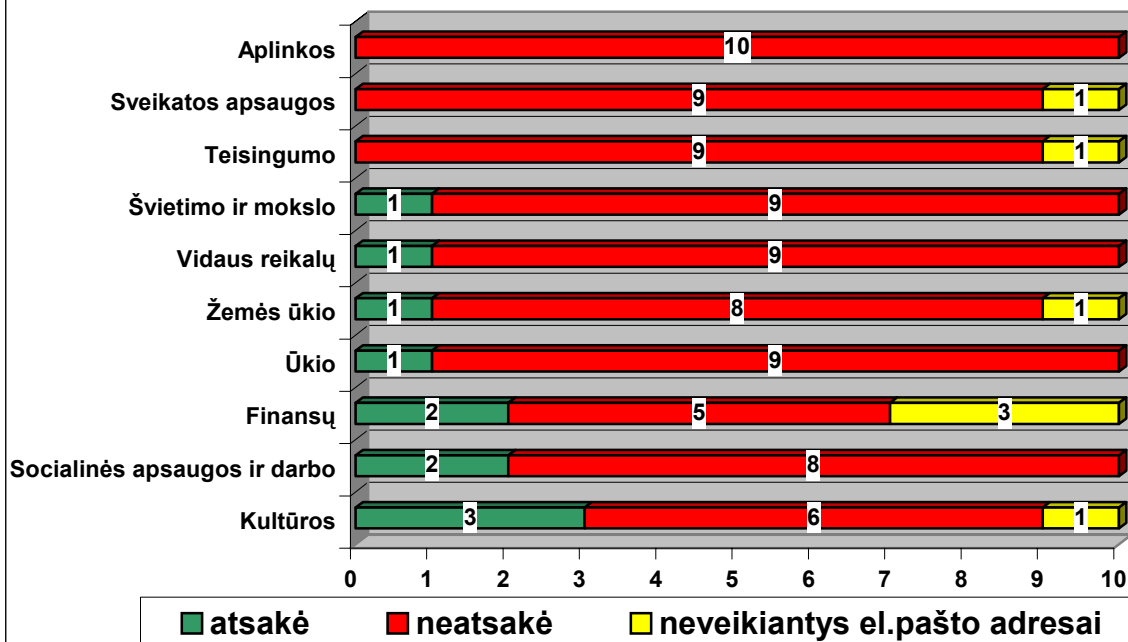
Tyrimų rezultatai rodo, kad internetinis ryšys ministerijų grįžtamajam ryšiui su visuomene dar per mažai naudojamas. Reikėtų, kad ministerijų vadovybės darbuotojų internetinių kompetencijų ugdymu daugiau rūpintųsi.

Išvados

Atlikto preliminarinio tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos aukščiausiosios valdžios institucijų – Lietuvos Respublikos Seimo, Prezidentūros ir kai kurių ministerijų – tinklapių internetinės kompetencijos yra artimos Europos Sąjungos valstybių vidutiniam lygiui. Lietuvos ministerijų darbuotojų internetinė kompetencija dar žema ir internetinis ryšys menkai tepanaudojamas ministerijų grįžtamajam ryšiui su visuomene. Todėl ministerijų tarnautojų internetinių administracinių gebėjimų lygio kėlimu ministerijų vadovybės turėtų daugiau rūpintis.

Atliktų tyrimų apimtis dar neleidžia daryti griežtų apibendrinimų. Įvertinant valdžios institucijų internetinės kompetencijos svarbą bendrajame informacinės visuomenės kūrimo procese, tyrimus toje srityje tikslinga plėtoti.

4 pav. Ministerijų atsakiusių, neatsakiusių ir neveikiančių el. pašto adresų santykis

Literatūra

- Petrauskas R. *Informacinių technologijų taikymas viešajame administravime*. Vilnius: LTU, 2001.
- Elektroninė Europa – informacinė visuomenė visiems: Pranešimo apie Europos Komisijos iniciatyvą vertimas į lietuvių kalbą. http://www.lrs.lt/inter/plsql/www_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=4104&p_int_tv_id=691
- Kubilius A. Aiškinamasis raštas rezoliucijai „Dėl žinių visuomenės ir žinių ekonomikos plėtros Lietuvoje prioritetinių darbų“. Lietuvos Respublikos Seimas, 2001.04.23. <http://www.lrs.lt>
- Phil Noble, P. and Lehmann, B. Workshop – Checklist : Interactive Internet Study of EU Governments. Amsterdam-Maastricht Summer University (2000.12.10). <http://www.amsu.edu/jac/default3.htm>.

Rimantas Petrauskas

Internet Intelligence of the Lithuanian Central Government

Summary

The Internet intelligence of the Lithuanian government and governmental information accessibility to the wider public are analysed and compared with the situation in the EU countries. Based around a standard for EU countries questionnaire, the different Internet activities of the Seimas, the President office and Lithuanian ministries are investigated and compared with findings of West European countries. The findings show, that the Seimas and the President office closely approach EU countries average level according to Internet intelligence. The analysis shows however most of Lithuanian ministries poorly use Internet feedback from society.